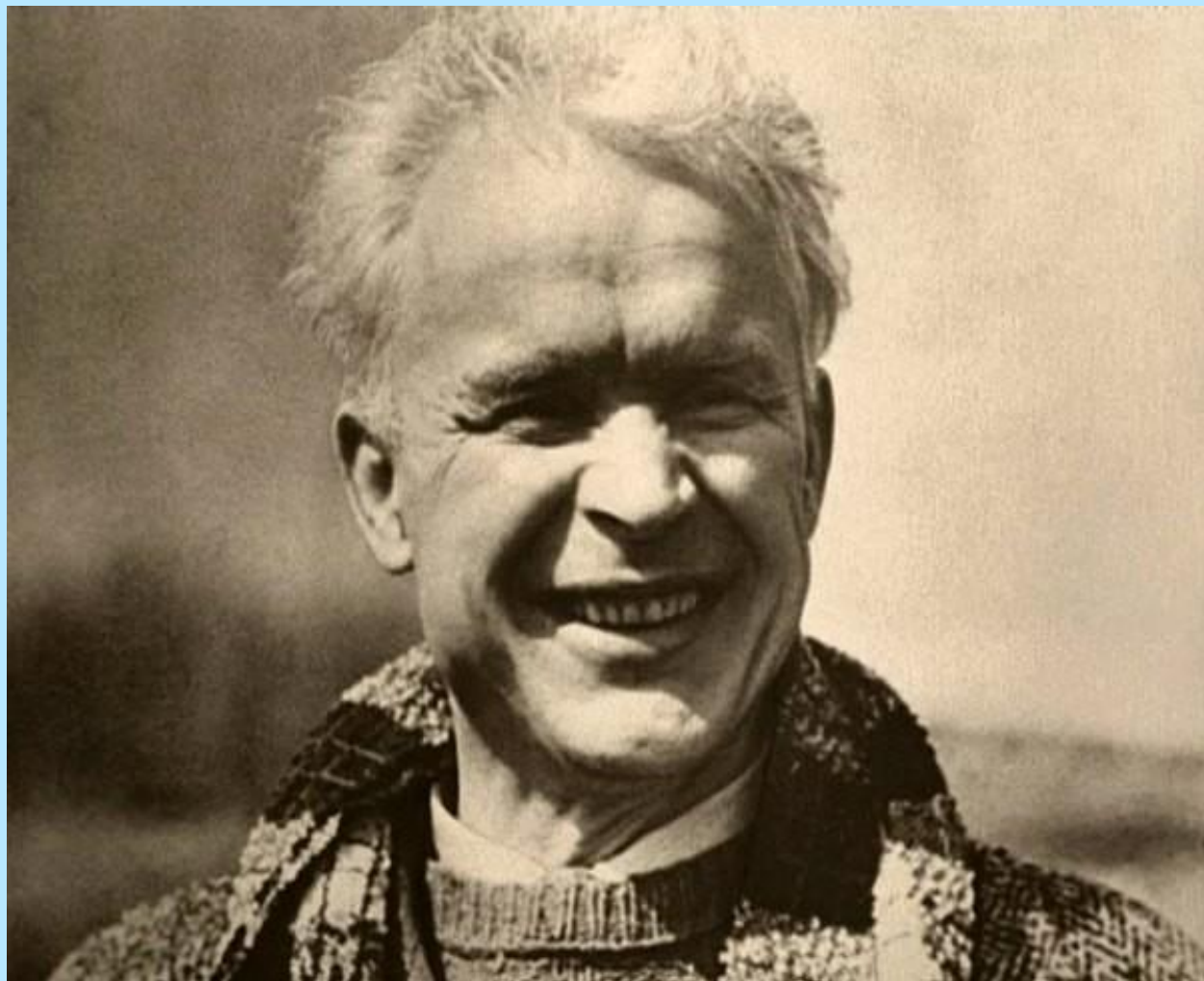
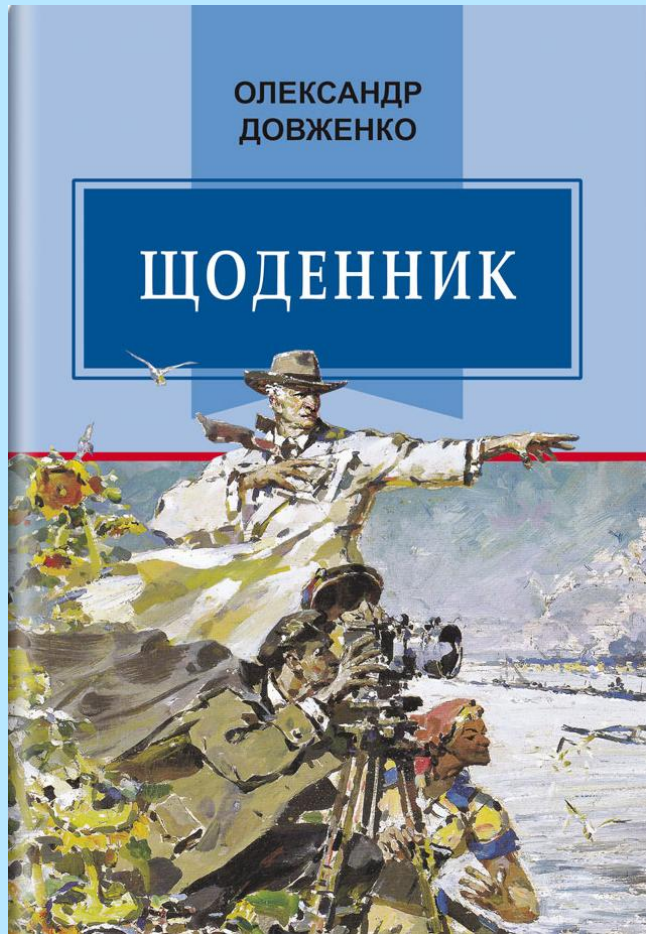

**“Я народився і жив
для добра і любові”**

Неосяжний світ Олександра Довженка

Поема про море

Олександр Петрович Довженко (1894-1956 – український кінорежисер, актор, письменник, кінодраматург та художник, видатна постать в історії вітчизняної культури, класик світового кінематографу.

Його фільми «Звенигора» (1928) «Арсенал» (1929), «Земля» (1930) та інші стали безсмертними шедеврами. А новаторські методи монтажу і роботи з кадром (кадр-скетч, кадр-плакат і т.д.) справили величезний вплив на весь світовий кінематограф. Початок українського поетичного кіно теж пов'язують з ім'ям Олександра Довженка (Всеукраїнське фотокіноуправління, кінець 1920-х – початок 1930-х рр.). Чарлі Чаплін, свого часу, висловив думку, що «слов'янство дало світу кіно лише одного творця – мислителя і поета Олександра Довженка».

Цікаві факти з життя

Автопортрет "Сашко" (ліворуч) та будинок, де народився Довженко (праворуч).

1. Сім'я

Довженко з батьком
(ліворуч).

Мати, сестра та батько
Довженка
(праворуч).

Сім'я, в якій народився **Олександр Довженко**, – найяскравіша ілюстрація важкого становища українського села кінця 19-о – початку 20 століття.

Грамотним був лише дід **Сашка**, батько, мати, бабуся і прабабуся – ні. “Батько ніколи не пробачив дідові своєї темряви”, – писав **Довженко** у своїй **Автобіографії**.

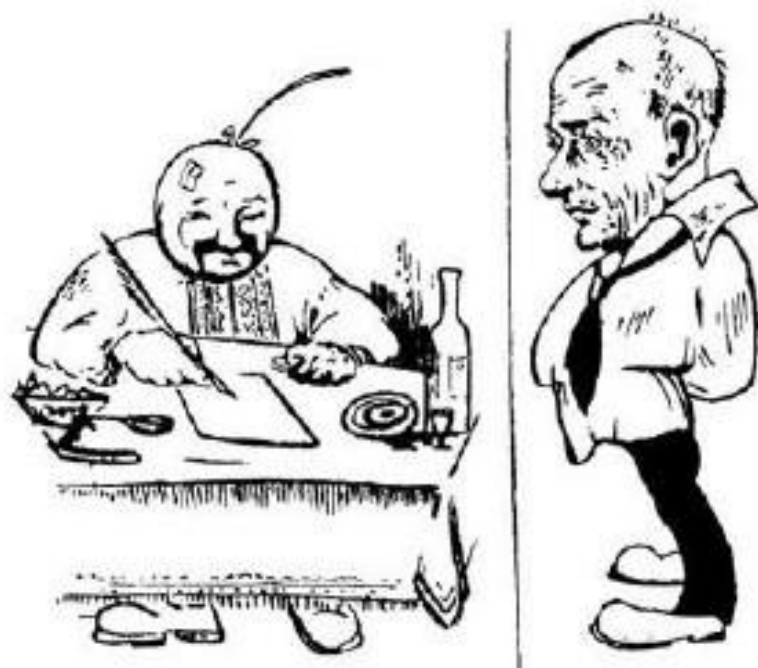
Там же згадує, що, який би епізод дитинства не згадав, в уяві з'являються лише “плач і похорон”. З 14-и дітей у сім'ї вижили тільки він і сестра **Поліна**. Четверо братів – **Іван, Сергій, Лаврентій, Василь** – від якоїсь хвороби померли в один день. І це при тому, що сім'я була не найбільшою, – просто життя в селі було надзвичайно важким.

2. За кордоном

У біографії **Олександра Петровича** багато неясностей, але найзагадковіший період – з кінця 1917 р. до 1923 р., коли він повернувся до Харкова з-за кордону. Чи то перебував він у КПУ, чи то уникав партії – незрозуміло, тим більше, що після того, як більшовики остаточно захопили владу, потрібно було посилено доводити перше – з метою вижити. Як би там не було, влітку 1921 р. **Довженко** раптом почав дипломатичну кар'єру і вирушив працювати до Варшави, а на початку 1922 р. – до Берліну, секретарем консульського відділу Торгового представництва УРСР.

“Про закордон я мріяв тільки в дитинстві, тому відрядження мене налякало, – згадував він. – Канцелярская робота була такою неприємною і нудною, що я не виходив з посольства тижнями”.

3. Карикатурист

Політичні шаржи Довженка (ліворуч) і дружній шарж на Остапа Вишню.

Творчу кар'єру **Олександр Петрович** починав як художник, причому – як художник-карикатурист. Ще з Берліна він надсилав свої малюнки в гумористично-сатиричний журнал українських комуністів у США **Молот**.

Потім, після повернення в Харків, у 1923-1926-у роках масово малював політичні карикатури для місцевої преси. Вони були пропагандистсько-тенденційними і “спливли” вже після смерті режисера. Також він створив чимало шаржів на своїх сучасників.

4. Голлівуд

Довженко та знімальна група під час роботи над фільмом "Земля".

У 1930-у році **Олександр Петрович** поїхав представляти фільм **Земля** у Європі і, виявляється, мріяв прорватися до Голлівуду. Ось що він писав у листі **Сергію Ейзенштейну**: “Можете ви разом з товаришами, або з Чапліним, або ще з ким-небудь виписати мене – страшно подумати – в Голлівуд хоча би на один місяць, надіславши мені візу. Я не знаю мови, але я все побачу, Сергію Михайловичу. Мені дуже хотілося би запропонувати Чапліну один мій сценарій. Якби він йому і не підійшов, він міг би знайти в ньому для себе кілька цікавих речей. У нас в цей час ставити його не можна”.

Є свідчення, що **Чарлі Чаплін** високо цінував творчість українського режисера і в одній зі своїх промов сказав, що “слов’янство поки що дало світові кінематографії одного творця – мислителя та поета, **Олександра Довженка**”.

5. Природа

З самого дитинства головним джерелом натхнення для **Довженка** була природа. На початку 1930-х його дуже дратував пустир на території Київської кіностудії (нині – кіностудія імені О. П. Довженка), і там він разом з двома робітниками та садівником висадив фруктові та декоративні дерева. Але там ще й був склад вугілля – **Довженко** казав, що хоч сто років буде працювати, не звикне до його виду. Дістав беріз, тамарисків і висадив у неділю все це. Наступного дня спостерігає з вікна монтажної кімнати: йдуть два режисери якраз у напрямку до вугільної ями.

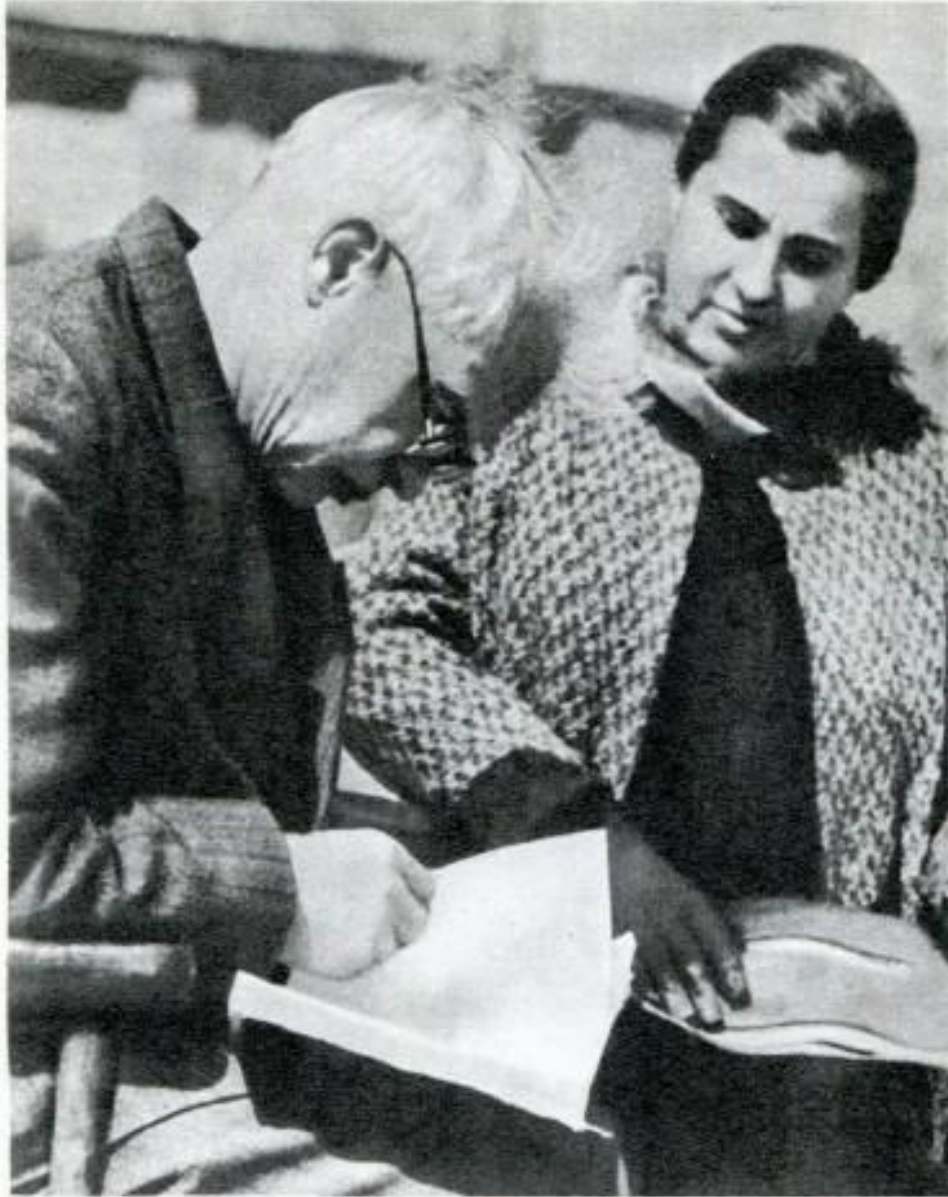
Олександр Петрович прямо загорівся від нетерпіння: думає, зараз вони зупиняться, здивовані; почнуть міркувати, хто ж таку красу зробив. Але нічого подібного не сталося. Вони не звернули уваги ні на яму, ні на берези. **Довженко** йде до них, щоб з'ясувати, в чому справа; запитує, чи нічого вони не помічають. Режисери кажуть – ні. **Довженко** каже, що посадив дерева. Режисери починають виправдовуватися – мовляв, зайняті, не помітили. А він їм: “Висловлюю співчуття, так як не вийде з вас режисерів. Вам не вистачає бачення світу”.

Свої роботи **Олександр Довженко** любив порівнювати з деревами: “Мої картини схожі на яблуні: добре потрусив – набрав 500 яблук, погано – впало штук 10”.

6. Коханья

Перша дружина – Варвара Крилова-Довженко (ліворуч). Друге кохання та дружина Довженка – Юлія Солнцева (у центрі та праворуч).

З Солнцевою, відомою ролями у фільмах **Аеліта** та **Папіросниця з Моссельпрома**, **Довженко** познайомився в Одесі. Незабаром **Юлія** кинула акторську кар'єру і почала спеціалізуватися на режисерській майстерності. Вона була асистенткою у багатьох роботах **Довженка**; досі не розвіяний міф про те, що **Солнцева** була приставлена шпигувати за талановитим українцем. Також викликає суперечки і те, як вона обійшлася зі сценаріями чоловіка: ставши їх спадкоємицею, вона на власний смак зняла фільми **Поєма про море** (1958), **Повість полум'яних літ** (1960), **Зачарована Десна** (1964).

7. Нереалізовані сценарії

Безліч сценаріїв **Олександра Петровича** так і лишилися нереалізованими. Наприклад, він мріяв зняти фільм про **Тараса Бульбу** і навіть приступив до роботи – завадила Друга Світова війна. Те, що записував у щоденники Довженко, не могло бути відомим авторам книг та фільмів, створених на подібні сюжети пізніше.

Так, **Григорій Чухрай** зняв у 1961 р. фільм **Чисте небо** про радянського льотчика, який потрапив у німецький полон, – подібний сюжет за багато років до того описаний у **Довженка**. Ще один сюжет – про начальника табору знищення, який убив два мільйони людей, і захотів поговорити з 2000001 жертвою, російським солдатом, – став одним із епізодів повісті **Михайла Шолохова** **Доля людини**. Сюжет про шведів, які жили в Україні мало не з часів Полтавської битви і вирішили повернутися на батьківщину після Другої Світової війни, пожили в Швеції та повернулися в Україну, був реалізований в документальному фільмі.

У режисера було дві дружини. Перша – **Варвара Крилова**, з якою він познайомився в 1914-у році, коли вони разом готували вечір, присвячений **Тарасу Шевченку**. Вона була на шість років його молодше; у 1917 р. пара зв'язала себе узами цивільного шлюбу, але **Варвару** спокусив білогвардійський офіцер, з яким вона навіть поїхала за кордон, де захворіла на туберкульоз кісток. Коханець кинув її, **Варвара** повернулася в Україну; **Довженко** усе ще любить її та у 1923 р. взяв собі за дружину. Але, почавши знімати свої перші фільми, захопився молодою акторкою **Юлією Солнцевою**, і **Варвара** сама вирішила піти з життя **Олександра Петровича** (у 1926-у році), аби не бути тягарем. Життя вона прожила одноногою калікою.

9. Батьківщина

Довженко на Західній Україні у 1939 р.

Живучи більшу частину свідомого життя в Москві, **Олександр Довженко** неймовірно сумував за Україною.

“Я помру в Москві, так і не побачивши України, – писав він у щоденнику в 1945-у році. – Перед смертю попрошу Сталіна, аби перед тим, як спалити мене в крематорії, з грудей моїх вийняли серце і закопали його в рідну землю в Києві десь над Дніпром на горі”.

У 1950-х художнику вдалося побувати в Україні – але тільки в Каховці, і врешті-решт саме туга за батьківщиною і добила його. Незадовго до смерті в 1956 р. він написав у президію Ради письменників України: “Вже не треба нічого – ні кіностудії, ні роботи, допоможіть тільки переїхати в Україну. Велика квартира мені не потрібна. Тільки треба, щоб з одного хоча би вікна можна було дивитися вдалину. Щоб було видно Дніпро, і Десну десь під обрієм, і рідні чернігівські землі, що так наполегливо почали з’являтися мені уві сні”.

Відповіді не було. Поховали **Довженка** на Новодівочому цвинтарі у Москві.

10. Вітер

Під час зйомок **Щорса Олександр Петрович** стояв у пшениці і, набравши повні легені повітря, свистів. Це було дивно ще й тому, що режисер ненавидів свист.

Через кілька хвилин **Довженко** розкрив таємницю: “От ви не вірите, а я точно знаю, що варто так посвистіти, і з’явиться вітер. Відчуваєте – він вже з’явився. Скоро будемо знімати”.